

SAT-2.201-01-HC-02

THE CASE STUDY METHOD - AN ACTIVE LEARNING METHOD FOR MIDWIVES AND NURSES

Ivanichka Serbezova, Tsveta Hristova

МЕТОДЪТ CASE STUDY – МЕТОД ЗА АКТИВНО ОБУЧЕНИЕ НА АКУШЕРКИ И МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ

Иваничка Сербезова, Цвета Христова

The Case Study Method - an active learning method for midwives and nurses: This scientific report examines the growing significance of the case study method in the education of nurses and midwives. Conditions of applying the method and classification according to the typification are offered.

Key words: Case-study, medical education, nursing and midwifery training

JEL Codes: I 12, I 21

ВЪВЕДЕНИЕ

Днес все повече педагози отчитат, че традиционните форми на обучение (лекция, семинар) имат недостатъци, които се проявяват в едностранната връзка между източниците на информация (преподаватели) и ползващите информацията (студенти). Делът на усвоените теоретични знания е недостатъчен, а приложението на тези знания на практика е проблем, особено при здравните специалисти, тъй като отсъства навика, способността за действие, а тя при медицинските манипулации трябва да е доведена до автоматизъм. Поради това са приети и Единни държавни изисквания, които регламентират в процеса на обучение на студентите Медицински сестри и Акушерки голяма част от времето си за подготовка, да провеждат като клинична практика и Преддипломен стаж в клинични бази. По време на практика се предоставя възможност придобитите знания да се формират в необходимата професионална компетентност в рамките на съответното професионално направление. Все повече се налагат мнения и идеи висшето образование за медицински сестри и акушерки да бъде на широка практическа основа, да предлага широк спектър от задачи, така че да бъдат използвани методи на активно обучение с акцент на формиране на критично и клинично мислене. Един от методите, активизиращи обучението е метода case study /кейс метода/. Разпространението му е свързано с това, че той е насочен не толкова към усвояване на нови знания, колкото към развитие на общия интелектуален и комуникативен потенциал на студента и на преподавателя.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Терминът *case study* няма точен превод на български език, но се използват някои негови аналози: кейс метод, обучение чрез практически задачи, метод на конкретните ситуации, ситуационно обучение, ситуационни задачи.

Като цяло *case study* представлява специфична система за обучение, базираща се на анализ, решение и обсъждане на ситуацията, както моделирана, така и реална. Обучаваните са длъжни да проанализират ситуацията, да се доберат до същността на проблема, да предложат възможни решения и да изберат най-доброто от тях.

Методът е получил широко разпространение зад граница и най-напред е бил приет в Харвардския бизнес университет. През 1910г. доктор Коупленд започнал да прилага в допълнение към лекции и семинари нова технология в обучението, предполагаща обсъждане със студентите на реални управленски ситуации [7]. В учебните аудитории канели ръководители на организации, които разглеждали със студентите съществуващи вътрешно-фирмени проблеми. Анализирали ги, разработвали предложения за относителни решения.

Методът се е разпространил широко през 70-80те години на миналия век в западните висши училища. На *case study* посвещаваха 35-40% от учебното време [3 стр.131].

В Руската образователна система е използван в последните 20 години, въпреки, че още през 1926г. на конференции преподаватели разглеждали въпроси, свързани с различни методи и методики на обучение, в това число и метода на казусите [3 стр.132].

У нас за обучение на медицински кадри чрез проблемни задачи говорят Ц. Воденичаров и М. Митова през 1995г. Методът е обогатен и разработен в следващите години от М. Митова и С. Младенова, от Т. Попов и Г. Петрова и др [1,2,4,5,6,8].

В днешно време методът добива все по-голяма популярност както в бизнес науките, така и в педагогическите науки и в частност в Медицинската педагогика.

Основната цел на метода е да активизира обучаемите. Същността му се състои в това, че на учащите са предлага да осмислят реална жизнена ситуация (в частност медицинска), описанието на която едновременно отразява някакъв практически проблем, но и актуализира определен комплекс от знания, които трябва да се усвоят при разрешаване на проблема.

Основните понятия, използвани в кейс-метода са „ситуация“, „анализ“ и произлизащото от тях „анализ на ситуация“ [3]. Ситуацията, като правило има потенциал да се изменя и тези изменения зависят от дейностите на хората, участващи в ситуацията. Анализът представлява мислено разчленяване на обектите на части, за да изследват частите и да могат да си ги представят като едно цяло. Често болният пациент е обект на кейсове. Студентите трябва да се научат да анализират признаците на заболяването, да планират, подготвят, участват и интерпретират резултатите, да планират грижите, като си представят пациента като цяло. Така те прилагат холистичен подход в здравната грижа. В тази дейност е възможно участие на значителен брой студенти – в частта на изучаване на ситуацията, изясняване на различни гледни точки, сравнение на мненията и приемане на колективно решение. От една страна съществува минимална зависимост на обучаемите един от друг, наличие у всеки на правилни и неправилни отговори, взаимен обмен на информация, от друга – взаимното влияние обезпечава проявление на синергия (усилване на потенциала на всеки участник). Изследването на ситуацията завършва не с единствено решение, а с алтернативни решения. На фиг. 1 са представени условията за използване на метода *case study* при обучение на медицински сестри и акушерки.

Методът може да бъде приложен за различни сфери на здравните грижи: да се диагностицира проблем, да се търси решение на по-рано възникнал проблем от комуникативен, етичен, изследователски, управленски характер. Обучаваните могат да бъдат оценявани, както по предприетите действия за разрешаване на проблема, така и за възможните последствия от предложените варианти за решение. В зависимост от сложността на решаваните задачи методът може да се използва във вид на кратко упражнение с продължителност 45 минути, а също и в разгърнат вид – за една цяла клинична практика – 6 часа, за самостоятелна работа в къщи или за провеждане на изпитна процедура. В някои случаи може да бъде изготвян цял курс за определена дисциплина, състоящ се от няколко занятия.

Фиг. 1 Условия за прилагане на метод case study за медицински сестри и акушерки

Ю. Н. Лапыгин предлага удачна класификация на кейсовете в зависимост от критерия избран за база. Предлагаме адаптиран вариант на Лапыгин за целите на настоящото изследване – кейсове в Здравните грижи. Табл. 1

Табл. 1.

Адаптирана класификация на кейсове според типизацията /по Ю. Н. Лапыгин/

Критерий за типизация	Типове кейс
По съдържание	Практически Обучаващи Научно-изследователски
По задачи	Кейс болница Кейс ситуации
По обем и структура на информацията	Комплексни Сбити Мини-кейсове
По източници на изходната информация	За реални болници и случаи За измислени болни, болници и случаи
По структура	Структурирани Неструктурирани
По форма на представянето	На хартия Видеокейсове
По ниво на сложност	За първокурсници За напреднали студенти За стажанти За работещи медицински сестри и акушерки в системата на СДО
По дисциплини	Философия и въведение в сестринските и акушерски грижи Специални сестрински и акушерски грижи Клинична практика Преддипломен стаж Избираеми дисциплини

По региони	Русе София Варна Плевен Пловдив Стара Загора Благоевград
По вида на клиничната база	УМБАЛ МБАЛ Социални домове Санаториални домове Детски заведения Гериатрични домове
По ситуации	Известни ситуации Подобни ситуации Случайни ситуации

Практическите кейсове представляват отражение на реални събития в здравните грижи за пациентите, моделирани медицински събития или проблеми, които трябва да бъдат решени. Задачата на обучаваните е да приведат процедурата до типична учебна ситуация, в която се изработват навици за търсене на решение. В този процес е важно да се изработят умения за синтез, обединение на частното в типично с отграничаване на общите признаци на елементите, причините, факторите, възможните последствия.

Научно-изследователските кейсове са ориентирани към това да въвлекат студентите към изследователска работа. Например стажантите от четвърти курс могат да бъдат въвлечени към съставяне на кейсове за първокурсници.

Клиничните казуси поставят за разрешаване не само лечебно-диагностични, а и редица проблеми от друг характер – профилактични, етични, деонтологични, социални и др. Освен точността и прецизността на знанията тук особено значение имат напрежението на спешната ситуация, необходимостта от неотложно решение, бързото и навременно действие и отговорност, свързана с постигане на очаквания резултат[2 стр. 117]

Комплексните кейсове са достатъчно обемни (10-15 страници), съдържат много подробна информация, първични данни, документи, мнения, информацията може да е обемна и слабо структурирана, възможни са противоречиви данни. Студентите са длъжни самостоятелно да се доберат до нужната информация, да снемат анамнеза, да проучват ИЗ, да потърсят нормативни документи, инструкции, фармацевтични данни и др. Те трябва сами да предложат алгоритъм за анализ и за избор на решение. Кейсът може да съдържа няколко варианта на решения от които да се избере най-доброто, но в някои случаи предлаганите решения не са оптимални и единствения начин за успешно справяне със задачата е да се предложи собствено решение.

Сбитите кейсове са предназначени за разбор на конкретно занятие и предполагат обща дискусия.

Мини-кейсовете отразяват практически ситуации, описващи определен проблем в кратка форма. Обемът на информация е достатъчен за това, че студентите, притежаващи необходимите знания и опит могат да предложат обосновано решение.

Най-често се срещат кейсове, представени на хартия. Зачестяват, обаче и видеокейсове с учебна цел. Опит в това отношение съществува в катедра Здравни грижи на РУ „Ангел Кънчев“, където през 2015г. по Проект от Фонд Научни изследвания бяха разработени и представени пет видеоалгоритъма, свързани с

инжекционна техника. Една от задачите за студенти беше търсенето на пропуски и грешки при извършване на инжекционните манипулации във видеокейсовете.

В учебния процес се използват преди всичко известни ситуации, като за тяхното решение има подготвени образци (еталони). В този случай методът на решение на ситуацията е стандартен. Когато при разглеждане на ситуацията е необходимо да се сравни с друга подобна ситуация, не винаги аналогична, но с една и съща основа, която може да се видоизменя, тогава се говори за подобни ситуации.

Случайни са ситуацияите, които не се срещат в ежедневната практическа дейност и не трябва да се сравняват с образци, следователно трябва да се намери ново нетрадиционно решение.

Inna Popil [9] разглежда използването на кейсове като преподавателска стратегия за насърчаване на критичното мислене. Критичното мислене е основа за формиране на клинично мислене, което е изключително важно за медицинските специалисти. Критичното мислене и кейсовете са определени от I. Popil като методи на обучение. Разглеждат се и ползите и ограниченията на кейс-метода.

Прегледът на литературата води до изследователски проучвания, които показват, как казуси улесняват и насърчават активното учене, помагат за решаване на клиничен проблем, развиват критичните умения за мислене и съответно клиничното мислене. Използването на казуси в обучението подпомага сестрите и акушерките - педагози в насърчаване на активното учене. Освен това, съдейства за развитие на умения за клинично мислене, които са изключително важни за здравните специалисти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Case study методът намира определено място при подготовката на медицински сестри и акушерки. Той дава възможност за гъвкавост на преподавателя, тъй като в болничната база не винаги има подходящи клинични случаи. Интересен е за студентите, развива критичното и клинично им мислене. Трябва да се отчете и това, че изисква много време за подготовка от страна на преподавателя

Собствено проучване показва, че студентите виждат в този метод възможност да проявят инициатива, да се почувстват самостоятелни в усвоените теоретични знания и овладени практически умения в процеса на формиране на професионалната си компетентност.

Най-успешни са кейсовете, както за преподаватели, така и за студенти основани на реални ситуации, получени от реалната практика. Би било идеално ако при съставянето им участват преподаватели и представители на клиничните бази – работещи лекари, акушерки, медицински сестри.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Воденичаров, Ц., М. Митова, Медицинска педагогика, МУ София, 1995
- [2] Воденичаров, Ц., М. Митова, С. Младенова, Медицинска педагогика, АРТИК София, 2008
- [3] Лапыгин, Н., Методы активного обучения. Учебник и практикум, Изд-во : Юрайт, Москва, 2016
- [4] Митова, М., Методика на обучението по практика в медицинските колежи, София, 1998, изд. „График Консулт“ ООД, стр. 132
- [5] Митова, М., С. Младенова, Методи на практическото обучение на специалистите по здравни грижи, София, 2008, изд. „Артик“, стр. 144
- [6] Младенова, С., Методика на обучението по практика по специалностите от професионално направление „Здравни грижи“, Централна медицинска библиотека, МУ – София, 2015.

[7] Панфилова, А. П. Мозговые штурмы в коллективном принятии решений: учеб. Пособие, Иновационные педагогические технологии: Активное обучение. С.-Петербург.Изд-во : ИВЭСЭП; Знание, 2005 С. 44

[8] Попов, Т. ,съавт., Медицинска педагогика, Габрово, 2010, изд. „ЕКС-ПРЕС“, стр. 283

[9] Inna Popil, Promotion of critical thinking by using case studies as teaching method, in Nurse education today 31(2):204-7 · February 2011 with 3764 Reads

Impact Factor: 1.36 · DOI: 10.1016/j.nedt.2010.06.002 · Source: PubMed

За контакти:

Доц. д-р Иваничка Сербезова, Катедра “Здравни грижи”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 0888731063, e-mail: iserbezova@uni-ruse.bg

Ас. Цвета Христова, Катедра “Здравни грижи”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 0878389793, e-mail: tshristova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.